

หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์กับการเยียวยาผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน

(Presumption of Innocence with Remedy for the accused during the interrogation)

พิชญา เหลืองรัตนเจริญ¹

Pitchaya Luangrattanacharoen¹

ปรัชญาไชย แซ่มซ้อย²

Pruchyachai Chamchoi²

จุฑามาศ สุขหล่อ³

Jutamat Suklo³

บทคัดย่อ

ผู้ต้องหาเป็นบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล และผู้ต้องหายังคงเป็นผู้บริสุทธิ์ เนื่องจากการที่ผู้ต้องหาเป็นบุคคลที่ยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล จึงยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลที่เป็นผู้ต้องหานั้นได้กระทำความผิด ดังนั้น จะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาอย่างผู้กระทำความผิดมิได้ แต่อย่างไรก็ดี กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนของไทยได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนที่จะฝากขังผู้ต้องหาได้ หากทำการสอบสวนไม่แล้วเสร็จภายใน 48 ชั่วโมง แต่หากต่อมาภายหลังปรากฏว่าผู้ต้องหานั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิด ผู้ต้องหาที่จะไม่ได้รับการเยียวยาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่ตราขึ้นเพื่อรับรองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ เพราะบุคคลที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายจะต้องเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการเท่านั้น ดังนั้น ควรที่จะแก้ไขพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวให้มีความครอบคลุมถึงการเยียวยาผู้ต้องหาตั้งแต่ชั้นสอบสวน อีกทั้ง กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนควรที่จะให้พนักงานสอบสวนแสวงหาข้อเท็จจริงให้ทราบแน่ชัดว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริง จึงจะจับผู้ต้องหาได้

¹ อาจารย์, คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

1 Professor, Faculty of Social Sciences and Local Development Pibulsongkram Rajabhat University

*E-mail : ajanya@hotmail.co.th

² อาจารย์, คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

2 Professor, Faculty of Social Sciences and Local Development Pibulsongkram Rajabhat University

*E-mail : pruchya@live.psru.ac.th

³ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

3 Master's degree student, Master of Laws Program in laws, Faculty of Social Sciences and Local Development Pibulsongkram Rajabhat University

*E-mail : jutamat_opera@hotmail.com

คำสำคัญ: เยียวยา, กระบวนการยุติธรรมทางอาญา, สอบสวน, บริสุทธิ

Abstract

The accused is the person accused of committing an offense. But has not yet been filed with the court and the accused remains innocent Due to the fact that the accused is a person who has not been filed with the court Therefore, there is no final judgment showing that the person accused has committed an offence. Therefore, the accused cannot be treated as the offender. However the criminal justice system at the investigative level in Thailand has empowered investigators to detain suspects. If the investigation is not completed within 48 hours, but later it appears that the accused is not the offender The accused will not be compensated under Damages for the injured persons and compensation and expenses for the accused in criminal cases Act B.E. 2544. which is an act enacted to certify constitutional rights Because the person who will receive compensation and expenses must be the defendant who is being prosecuted by the public prosecutor only, therefore, the Act should be amended to cover the remedies of the accused from the interrogation stage. In addition, the criminal justice process at the investigation stage should allow the investigating officer to seek the facts to make sure that the accused actually committed the crime. In order to catch the accused.

Keywords: Remedy, criminal justice system, interrogation, Innocence

บทนำ

ในสังคมปัจจุบันโซเชียลมีเดียได้เข้ามาเป็นสื่อกลางให้คนในสังคมสามารถติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ ผ่านอินเทอร์เน็ตได้อย่างสะดวกสบาย แต่หาไม่รู้ว่าโซเชียลมีเดียเปรียบเสมือนเป็นดาบสองคมที่มีทั้งข้อดีและข้อเสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดจะถูกคนในสังคมตราหน้าว่าเป็นคนเลว เป็นคนไม่ดี ผ่านทางโซเชียล หรือที่เรียกว่า “ทวิตลง” โซเชียลทำให้คนได้ตัดสินบุคคลผู้นั้นเป็นจำเลยของสังคมไปแล้ว ทั้งที่ศาลยังมิได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดเลยว่าบุคคลผู้นั้นได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ดังนั้น หากท้ายที่สุดแล้วบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา แต่เป็นผู้บริสุทธิ์ที่ตกเป็นแพะรับบาป บุคคลเหล่านั้นก็สมควรที่จะได้รับการเยียวยาตามหลักในคดีอาญาที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

ทฤษฎีและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิกของสนธิสัญญาระหว่างประเทศหลายฉบับ รวมทั้งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) และกติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) (ทูตยพงษ์ กิตติพัฒนานนท์, 2565, น. 76) โดยสนธิสัญญาทั้งสองฉบับได้บัญญัติถึงหลักการสำคัญไว้หลายประการ ซึ่งหนึ่งในหลักการนั้นคือ หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ หรือ Presumption of Innocence

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ข้อ 11 (1) ระบุว่า “ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาตัดสินคดีที่เปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี”

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 14 ระบุว่า “บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด”

ประเทศไทยได้อนุมัติการให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งสนธิสัญญาทั้งสองฉบับ โดยการบัญญัติหลักการดังกล่าวในกฎหมายภายในประเทศ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง ระบุว่า “ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

เมื่อปี ค.ศ. 1769 Sir William Blackstone นักกฎหมายชาวอังกฤษ มีคำกล่าวว่า “ปล่อยคนผิดสิบคน ดีกว่าลงโทษคนบริสุทธิ์หนึ่งคน” คำกล่าวนี้นักกฎหมายไทยหลายคนนำมาอธิบายหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ และหลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย หรือ *dubio pro reo* หรือ *doubts should benefit the accused* (ปกป้อง ศรีสนิท, 2563) (เอกสารจากเว็บไซต์)

หลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย เป็นส่วนหนึ่งของหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ ซึ่งได้รับการรับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานับแต่เริ่มประกาศใช้ โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 227 วรรคสอง ระบุว่า “เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย” และใช้บังคับมาจนถึงปัจจุบัน ในทางปฏิบัติศาลทยอยยกขึ้นปรับใช้ในคดีอยู่เสมอ (ชยาธร เฉียบแหลม, 2563, น. 492)

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนของประเทศไทย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนของประเทศไทย อำนาจของพนักงานสอบสวนในการควบคุมตัวผู้ต้องหา ซึ่งเป็นกระบวนการก่อนฟ้องคดีจะต้องมีการฝากขังตามบทบัญญัติมาตรา 87 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวหรือประกันตัวตามที่

กฎหมายบัญญัติ พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ที่สถานีตำรวจได้สูงสุดไม่เกิน 48 ชั่วโมง หลังจากนั้นหากยังมีความจำเป็นในการควบคุมตัวผู้ต้องหาเพื่อประโยชน์ในการสอบสวนต่อไป พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวผู้ต้องหานั้นมาขออำนาจศาลฝากขังเป็นคราวๆ ไป ภายในกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนดขึ้นอยู่กั อัตราโทษของข้อหาที่ต้องหาว่าได้กระทำความผิด ในกรณีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจฝากขังได้ครั้งเดียว มีกำหนดไม่เกิน 7 วัน ในกรณีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่า 6 เดือน แต่ไม่ถึง 10 ปี หรือปรับเกินกว่า 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติดๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 12 วัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกิน 48 วัน ในกรณีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติดๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 12 วัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกิน 84 วัน

มีสุภาวิชิตกฎหมายว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้าก็คือความไม่ยุติธรรม” (justice delayed is justice denied) หลักการนี้ตั้งอยู่บนสิทธิในอันที่จะเข้าถึงการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วและสิทธิอื่นๆ ทำนองเดียวกันที่มีความมุ่งประสงค์เพื่อขับเคลื่อนให้กระบวนการยุติธรรมเร็วขึ้น เพราะถือว่าไม่ยุติธรรมสำหรับผู้เสียหายที่จะต้องทุกข์ทนกับความเสียหายต่อไป พร้อมกับความหวังอันน้อยนิดว่าจะได้รับการเยียวยา นักกฎหมายหวั่นไหวได้ใช้ภาษิตนี้เป็นเสียงเรียกร้องเชิงรณรงค์ของพวกตนไปยังศาลและรัฐบาลที่มักทำงานล่าช้า เนื่องจากระบบที่มีอยู่ซับซ้อนเกินไปหรือแบกภาระมากเกินไป หรือเนื่องจากประเด็นหรือคู่ความที่เกี่ยวข้องไม่เป็นที่น่าสนใจมากนัก

หลัก “ความยุติธรรมที่ล่าช้าก็คือความไม่ยุติธรรม” มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไม่ให้ถูกดำเนินคดีเกินความจำเป็นในเรื่องของระยะเวลา ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติถึงหลักการดังกล่าวไว้ในมาตรา 134 วรรคสาม ว่า “ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็วต่อเนื่อง และเป็นธรรม” หลักการนี้เป็นหลักการที่สนับสนุนให้เห็นว่า พนักงานสอบสวนควรที่จะดำเนินการสอบสวนให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง ไม่ควรที่จะมีการฝากขังต่อ เพื่อให้ผู้ต้องหาจะได้รับความยุติธรรม เนื่องจากผู้ต้องหายังเปรียบเสมือนเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ เพราะศาลยังมิได้มีคำพิพากษาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด การที่กฎหมายกำหนดเวลาให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ 48 ชั่วโมง และกำหนดเวลาฝากขังไว้เป็นการเร่งรัดให้พนักงานสอบสวนต้องรีบทำการสอบสวนให้เสร็จโดยเร็ว (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2553, น. 629)

อาจเกิดคำถามว่า การเร่งรัดให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนให้แล้วเสร็จภายใน 48 ชั่วโมง พนักงานสอบสวนจะทำการข่มขู่ผู้ต้องหา เพื่อให้ได้มาซึ่งคำรับสารภาพ หรือทำสำนวนการสอบสวนโดยไม่ละเอียดรอบคอบ กรณีนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า กรณีมีการข่มขู่ให้รับสารภาพ พยานหลักฐานที่ได้มานั้นก็จะต้องห้ามรับฟังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 อยู่แล้ว ส่วนกรณีที่พนักงานสอบสวนอาจทำการสอบสวนไม่ละเอียดรอบคอบนั้น ถ้าพนักงานสอบสวนมีการเสนอความเห็นควรสั่งฟ้องส่งไปยังพนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะฟ้องคดี พนักงานอัยการก็มีอำนาจที่จะสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่งพยานมาให้ซักถามเพื่อส่งต่อไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 (ก) ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นการให้อำนาจพนักงาน

อัยการตรวจสอบสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนอีกชั้นหนึ่ง เพื่อให้มีความถูกต้องและละเอียดรอบคอบมากขึ้น เปรียบเสมือนระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (Check and Balance) มาจากทฤษฎีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอิปไตยของมองเตสกีเออ (Montesquieu) โดยแบ่งเป็น 3 อำนาจ คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ซึ่งทั้งสามอำนาจนี้จะคานและดุลอำนาจกัน เพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบ ดังนี้ ในประเด็นปัญหาทั้งสองดังกล่าวก็จะหมดไป เนื่องจากวิธีพิจารณาความอาญาได้มีกฎหมายอุดช่องว่างดังกล่าวไว้แล้ว

แต่อย่างไรก็ดี กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนของประเทศไทยยังมีข้อบกพร่องอยู่ที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวนสามารถเรียกผู้ต้องหาสอบสวนเพื่อให้เป็นไปตามข้อกล่าวหาได้ ดังนี้ ควรเปลี่ยนระบบการสอบสวนของไทยโดยให้พนักงานสอบสวนแสวงหาข้อเท็จจริงเสียก่อนที่จะเรียกผู้ต้องหาสอบสวน เหมือนกับต่างประเทศที่การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐจะไม่จับผู้ต้องหามาก่อน แต่จะทำการสอบสวนให้แล้วเสร็จจนทราบว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริง จึงจะเรียกมาให้ถ้อยคำ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนของต่างประเทศ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนของประเทศฝรั่งเศส ในการสอบสวนเบื้องต้น (Enquete Preliminare) เป็นหน้าที่ของตำรวจสอบสวนที่จะทำการรวบรวมข้อเท็จจริง เพื่อที่จะทราบว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นหรือไม่ ถ้ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นก็จะทำการหาตัวผู้กระทำความผิดต่อไป ซึ่งอำนาจของตำรวจสอบสวนในการสอบสวนเบื้องต้นมีจำกัดมาก เช่น การถามปากคำจากบุคคลใดๆ บุคคลเหล่านั้นอาจให้ถ้อยคำหรือไม่ก็ได้ การค้นเคหสถานและการยึดของกลางจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากเจ้าของ และการควบคุมตัวบุคคลจะกระทำได้ในกรณีที่มีความจำเป็นและมีเหตุอันสมควร เพื่อประโยชน์ในการถามคำให้การเพิ่มเติม หรือเพื่อป้องกันมิให้การสอบสวนของตำรวจเสียหาย โดยสามารถควบคุมตัวไว้ได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง แต่หากมีความจำเป็นสามารถขยายระยะเวลาออกไปได้อีกไม่เกิน 24 ชั่วโมง โดยมีเงื่อนไขว่าต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานอัยการ และเมื่อทำการสอบสวนเบื้องต้นเสร็จ ตำรวจสอบสวนต้องสรุปสำนวนการสอบสวนพร้อมส่งตัวผู้ต้องสงสัยแก่พนักงานอัยการเพื่อวินิจฉัยว่าควรส่งฟ้องต่อไปหรือไม่ (รัตนา ธรรมรัตน์, 2544, น. 103)

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนของประเทศสหรัฐอเมริกาในระดับท้องถิ่น เมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้นผู้เสียหายสามารถแจ้งหรือรายงานเหตุคดีโดยตรงต่อตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือที่เรียกว่าพนักงานสอบสวนจะดำเนินการสืบสวนสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน สอบคำให้การของพยานผู้อยู่ในเหตุการณ์ เพื่อจัดทำรายงานการสอบสวน เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจเพียงติดต่อผู้ต้องสงสัยเพื่อมาให้ถ้อยคำเท่านั้น แต่หากเจ้าหน้าที่ตำรวจพบว่าคดีมีมูลเพียงพอและผู้ต้องสงสัยไม่ให้ความร่วมมือในการให้ปากคำ เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงจะสามารถร้องขอเพื่อให้ได้มาซึ่งหมายจับ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องนำรายงานแห่งคดีเข้าพบอัยการ หากอัยการเห็นว่าคดีดังกล่าวมีมูลเหตุและพยานหลักฐานเพียงพอ (Probable Cause) อัยการจะทำการลงชื่อรับรองคำร้องขอออกหมายจับนั้น จากนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงจะนำคำร้องขอออกหมายจับนั้นไปยังสำนักงานเสมียน (The Clerk Office) แห่งหน่วยงานปกครองท้องถิ่น (County) เพื่อดำเนินการตามขั้นตอนด้านเอกสารเพื่อยื่นต่อศาล

ท้องถิ่นในการอนุมัติออกหมายจับต่อไป หลังจากได้รับหมายจับแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงจะสามารถดำเนินการจับกุมผู้ต้องหาได้ เมื่อผู้ต้องหามาพบพนักงานสอบสวน แต่ผู้ต้องหาไม่ประสงค์จะให้ถ้อยคำใดๆ แก่พนักงานสอบสวน ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะไม่กล่าวถ้อยคำใดๆ และในขั้นตอนนี้ผู้ต้องหาที่มีสิทธิในการร้องขอเพื่อได้รับการประกันตัว ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ได้รับการประกันตัวในขั้นตอนของตำรวจ ผู้ต้องหาอาจร้องขอการประกันตัวต่อศาลอีกก็ได้ (น้ำแท้ มีบุญสร้าง, 2544, น.7-8)

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนของประเทศไทยกับของต่างประเทศมีความแตกต่างกันในการให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐควบคุมตัวผู้ต้องหา ประเทศไทยพนักงานสอบสวนสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาโดยการเรียกผู้ต้องหามาสอบสวนได้ มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหา 48 ชั่วโมง และหากยังสอบสวนไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด พนักงานสอบสวนยังสามารถขออำนาจศาลฝากขังผู้ต้องหาต่อไปได้ ซึ่งจะต่างกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนของหลายๆ ประเทศ พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมข้อเท็จจริงก่อนที่จะหาตัวผู้กระทำความผิดหรือพนักงานสอบสวนมีอำนาจเพียงติดต่อให้ผู้ต้องหาให้มาให้ถ้อยคำเท่านั้น และต้องทำการสอบสวนจนมีมูลว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง พนักงานสอบสวนจึงจะมีอำนาจขอหมายจับเพื่อนำผู้ต้องหามาควบคุมตัวได้ ไทยจึงมักจะประสบปัญหาในการจับผู้บริสุทธิ์มาลงโทษหรือที่เรียกว่า “จับแพะ” อยู่บ่อยครั้ง อาทิ คดีของเซอร์รีแอน ดันแคน

เมื่อผู้ต้องหาถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในระหว่างที่อยู่ในการควบคุมตัวของเจ้าพนักงาน หากต่อมาภายหลังปรากฏว่าผู้ต้องหาไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดที่แท้จริง หรือตกเป็นแพะรับบาป ผู้ต้องหาก็กสมควรที่จะได้รับการเยียวยา เนื่องจากเป็นผู้บริสุทธิ์และถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ยังคงมีความบกพร่องของไทย

แนวคิดการเยียวยา

แนวคิดในการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายขององค์กรสหประชาชาติ โดยมติของที่ประชุมสมัชชาใหญ่ที่ 40/34 ว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ครั้งที่ 7 พ.ศ.2528 ได้ประกาศรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยการความยุติธรรมแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม “เหยื่ออาชญากรรม” และการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principle of Justice For Victims of Crime and Abuse of Power) เพื่อกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้เสียหาย นับเป็นครั้งแรกในระดับระหว่างประเทศที่มีการยอมรับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับมาตรการให้ความคุ้มครอง ช่วยเหลือ ทดแทนและเยียวยาแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา หรืออาชญากรรม 4 ประการ ซึ่งได้แก่

- 1.การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to Justice and Fair Treatment)
- 2.การชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยผู้กระทำความผิด (Restitution)

3.การชดเชยความเสียหายโดยรัฐ (Compensation) และ

4.การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา (Assistance)

แนวคิดในการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายของประเทศไทยมีพัฒนาการมาจากกฎหมายตราสามดวงที่กำหนดว่า “มีโจรปล้นเรือนแห่งใด ฆ่าฟันเจ้าของทรัพย์ตายในจังหวัด แขวงเมืองใด ให้ผู้รักษาเมือง แลชาวบ้านจับเอาตัวผู้ร้ายให้ได้ ถ้าแลผู้รังการ ชวบ้านเอาตัวผู้ร้ายมิได้ไซ้ ให้ผู้รักษาเมือง ผู้รังการ แลชาวบ้านใช้ทุนทรัพย์ซึ่งผู้ร้ายปล้นของราษฎรไปนั้น” ต่อมา พ.ศ.2497 มีการตราพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานให้แก่ชาติ และการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ.2497 มาใช้บังคับ แต่พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวให้ความคุ้มครองเฉพาะผู้ที่เข้าช่วยเหลือราชการหรือบุคคลที่เข้ากระทำความผิดด้วยมนุษยธรรม แต่ถ้าเป็นประชาชนที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมโดยตรงแล้วจะไม่ได้รับการเยียวยา ทั้งที่เป็นผู้สุจริต มิได้เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ก็ไม่สามารถเรียกค่าตอบแทนจากรัฐได้

การเยียวยาผู้ต้องหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 25 วรรคสี่ ได้บัญญัติรับรองถึงสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐของบุคคล ในกรณีที่เป็นบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น รวมทั้งการรับรองสิทธิในการได้รับค่าทดแทนในกรณีของบุคคลซึ่งตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นที่ยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด และเพื่อรับรองสิทธิดังกล่าวให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงมีการตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544

บุคคลที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 มาตรา 20 จะต้องเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการเท่านั้น และถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด และมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

ในกรณีเดินทางตามแพะคดีอาญา 411 ราย ให้ได้รับสิทธิเยียวยา ตามกฎหมาย กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ วันละ 500 บาท คุณจำนวนวันถูกขัง ค่ารักษาพยาบาลไม่เกิน 40,000 บาท ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพ ไม่เกิน 50,000 บาท นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม กล่าวว่า ข้อมูลของจำเลยในคดีอาญาที่ได้รับการปล่อยตัวตามคำสั่งศาลจากกรมราชทัณฑ์ขณะนี้ มี 411 ราย โดยแบ่งเป็น กรุงเทพมหานคร 26 ราย ซึ่งยื่นเรื่องขอเยียวยาแล้ว 7 ราย ติดต่อทางโทรศัพท์ 4 ราย คดียังไม่สิ้นสุด 5 ราย และยังไม่ติดต่อก็ได้ 10 ราย ส่วนต่างจังหวัดมี 385 ราย อยู่ระหว่างประสานให้สำนักงานยุติธรรมจังหวัดทั่วประเทศลงพื้นที่ติดตาม ซึ่งเรื่องนี้เป็นนโยบายของกระทรวง

ยุติธรรมในการติดตามคนที่ตกเป็นแพะในคดีอาญาให้ได้รับสิทธิเยียวยาตามกฎหมาย ต้องยอมรับว่าหลายรายติดต่อยาก แม้ว่าติดตามตามที่อยู่และภูมิลำเนา เพราะหลายรายไม่ได้อยู่ตามที่ระบุไว้ แต่เราต้องทำให้ได้เพื่อให้ทุกคนได้รับการช่วยเหลือตามสิทธิที่ควรได้นายสมศักดิ์ กล่าวว่า แพะในคดีอาญา ได้แก่ จำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ หรือถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี โดยมีหลักฐานชัดเจนหรือศาลพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด มีสิทธิยื่นขอรับเงินช่วยเหลือเยียวยาได้จากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และหน่วยงานต่างๆ ทั่วประเทศ คือ เรือนจำและทัณฑสถาน สำนักงานยุติธรรมจังหวัด สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน หากคณะกรรมการอนุมัติคำร้องจะได้รับ ค่าทดแทนการถูกคุมขังวันละ 500 บาทคำนวณจากวันที่ถูกขังตามกฎหมายกำหนด (กรุงเทพธุรกิจ, 2564) (เอกสารจากเว็บไซต์)

จะเห็นได้ว่า บุคคลที่จะได้รับการเยียวยาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 จะต้องเป็นจำเลยที่ถูกฟ้องโดยพนักงานอัยการเท่านั้น หากบุคคลผู้นั้นเป็นเพียงผู้ต้องหา ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(2) “ผู้ต้องหา” หมายความว่าบุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล” กล่าวคือ เป็นบุคคลที่อยู่ระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวน และถูกฝากขังในชั้นสอบสวน เนื่องจากพนักงานสอบสวนยังทำการสอบสวนได้แล้วเสร็จใน 48 ชั่วโมง บุคคลดังกล่าวก็จะมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่ากฎหมายดังกล่าวยังมีช่องว่างอยู่ สมควรที่จะแก้ไขพระราชบัญญัติดังกล่าวให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยให้ผู้ต้องหาที่ตกเป็นแพะรับบาปซึ่งถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพระหว่างการควบคุมตัวของเจ้าพนักงาน ไม่ว่าจะเป็นระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวนใน 48 ชั่วโมงหรือระหว่างการขออำนาจศาลฝากขังให้ได้รับการเยียวยาตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย หากภายหลังต่อมาปรากฏว่าพนักงานอัยการจะมีคำสั่งไม่ฟ้องก็ตาม เนื่องจากผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนยังคงได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เพราะผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนยังมิได้ถูกฟ้องร้องต่อศาลและศาลก็ยังไม่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด

อีกทั้ง การตกเป็นจำเลยในคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้อง จำเลยจะไม่ได้ได้รับการเยียวยาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 เนื่องจากจะได้รับการเยียวยาตามพระราชบัญญัตินี้ก็ต่อเมื่อเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการเท่านั้น ทั้งที่ในคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องนั้นมักมีการฟ้องร้องเพิกถอนเกลี้ยกัน และแม้จะมีชั้นไต่สวนมูลฟ้องก่อนเพื่อดูว่าคดีที่โจทก์นำมาฟ้องนั้นมีมูลเพียงพอที่ศาลจะรับไว้พิจารณาหรือไม่ แต่ก็มีคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์และศาลฎีกาพิพากษายกฟ้อง (คำพิพากษาฎีกาที่ 3716/2529) ดังนั้น ควรแก้ไขพระราชบัญญัติดังกล่าวให้เยียวยาจำเลยที่มีได้เป็นผู้กระทำความผิดในคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องด้วย เพราะการที่จำเลยต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของจำเลย

บทสรุป

เมื่อเทียบกับพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 แม้ตกเป็นเพียงผู้ต้องหา ยังมีได้มีสถานะเป็นจำเลยหรือเป็นจำเลยในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ก็มีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาแล้ว โดยได้รับการช่วยเหลือในการขอ

ปล่อยตัวชั่วคราวตามมาตรา 29 เพราะหากเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ เป็นผู้ถูกคุมขังหรือจะถูกคุมขังก็เป็นบุคคลผู้
ขอรับความช่วยเหลือแล้ว โดยระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรม ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ใน
การขอปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2559 ข้อ 4 ในระเบียบนี้ “ผู้ขอรับความช่วยเหลือ” หมายความว่า
ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ เป็นผู้ถูกคุมขังหรือจะถูกคุมขัง ในคดีอาญา หรือกรณีอื่นใด กฎหมายไม่ได้มีเงื่อนไขว่า
ต้องมีสถานะเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการจึงจะได้รับการเยียวยาตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่ง
พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ควรที่จะ
เยียวยาผู้ต้องหาตั้งแต่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมชั้นสอบสวนด้วยเช่นกัน ทั้งการถูกควบคุมในชั้นพนักงาน
สอบสวน 48 ชั่วโมงและการถูกควบคุมตัวโดยการขออำนาจศาลฝากขัง เพราะการตกเป็นผู้ต้องหาจะทำให้บุคคล
นั้นถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพให้อยู่ในการควบคุมตัวของเจ้าพนักงาน ดังนี้ ผู้บริสุทธิ์จึงสมควรที่จะได้รับการเยียวยา

เอกสารอ้างอิง

- หุติยพงษ์ กิตติวัฒนานนท์. (2565, มกราคม – มิถุนายน). ปัญหาการปล่อยตัวชั่วคราวในคดีอาญา : ศึกษากรณี
การปล่อยตัวชั่วคราว โดยไม่มีหลักประกัน. *วารสารกฎหมายนิติพัฒน์ นิต้า*, 11(1), 76. สืบค้นจาก
<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nitipat/article/download/259241/175762/969311>
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2563). สิทธิของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ : หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์. สืบค้นจาก
<https://www.the101.world/presumption-of-innocence/>
- ชยาธร ฉะชัยกุล. (2563, กันยายน). หลัก in dubio pro reo ใน คดีอาญา ระบบไต่สวน .
วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 49(3), 492. สืบค้นจาก
<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/243629/168038>
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2553). คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอน
ก่อนการพิจารณา. หจก. สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์. กรุงเทพฯ น.629
- รัตนา ธรรมรัตน์. (2544). อำนาจรัฐในการควบคุมตัวผู้ต้องหา : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศ
ญี่ปุ่น. (ปริญญาณิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2565,
จาก <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/9794>
- น้ำแท้ มีบุญส้าง. (2544). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ* (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักพิมพ์สุทร ไพศาล
: กรุงเทพฯ น.7-8